

Теодора Даниловић

Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Београду

**МИШЉЕЊЕ НАСТАВНИКА ФИЗИЧКОГ И ЗДРАВСТВЕНОГ
ВАСПИТАЊА О КВАЛИТЕТУ НАСТАВЕ ТОКОМ
ПАНДЕМИЈЕ КОВИД – 19**

**TEACHER'S OPINION OF PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION ON
THE QUALITY OF TEACHING DURING THE COVID PANDEMIC - 19**

САЖЕТАК

Пандемија узрокована Ковид-19 вирусом одразила се на одржавање наставе, како свих предмета, тако и физичког и здравственог васпитања. У току протекле школске године у Србији настава у школама је била редукована, било да се радило о скраћеном моделу или комбинованом виду наставе. Наставници и ученици су се нашли у ситуацији прилагођавања на нове услове одржавања наставе, нарочито наставе физичког и здравственог васпитања. Било је неопходно да се брзо адаптирају на новонастале услове и да брзо реагују, у складу са ресурсима који су им били на располагању. За потребе овог истраживања преведен је на српски језик и употребљен међународни нестандардизовани упитник Quality Physical Education Covid 19 – Top up Survey (UNESCO, FIEP, 2021). Осим општих података (земља, пол, врста школе), упитник садржи 21 јасно и прецизно питање о реализацији и квалитету наставе физичког и здравственог васпитања током периода пандемије Ковид 19. У раду је примењен метод онлајн анкетања. Попуњавање упитника је спроведено коришћењем онлајн-алата Google Forms, потпуно анонимно. Обухваћено је 56 наставника (33 женског пола, 23 мушког пола) из 21 града Републике Србије. Од тог броја 40 испитаника ради у основној школи (71,4%), а 16 испитаника у средњој школи (28,6%). У раду је примењена дескриптивна и компаративна статистика, а подаци прикупљени путем анкете ће допунити постојећу глобалну базу података о квалитету пружања наставе физичког васпитања током пандемије. Резултати добијени истраживањем показују негативан утицај Ковида-19 на одржавање наставе физичког и здравственог васпитања, као и нарушавање физичке форме и менталног здравља ученика. Генерални закључак је да се наставници физичког и здравственог васпитања без обзира на пол и врсту школе слажу да је пандемија Ковид 19 значајно утицала на квалитет наставе, и то у негативном смислу.

Кључне речи: ФИЗИЧКА АКТИВНОСТ / ЕПИДЕМИОЛОШКА СИТУАЦИЈА / МЕРЕ ЗАШТИТЕ

ABSTRACT

The pandemic caused by the Covid-19 virus affected the teaching of all subjects, as well as physical and health education classes. During the past school year in Serbia, teaching in schools was reduced, whether it was a shortened model or a combined type of teaching. Teachers and students found themselves in a situation of adapting to the new conditions of teaching, especially in physical education and health education. It was necessary for them to adapt quickly to the new conditions and to react quickly, in accordance with the resources that were available to them. For the purposes of this research, the international non-standardized questionnaire Quality Physical Education Covid 19 – Top up Survey (UNESCO, FIEP, 2021) was translated into Serbian and used. In addition to general data (country, gender, type of school), the questionnaire contains 21 clear and precise questions on the implementation and quality of physical and health education during the pandemic COVID-19. The paper uses the online survey method. Completion of the questionnaire was conducted through the online tool Google Forms, completely anonymously. Fifty six respondents (33 females, 23 males) from 21 cities of the Republic of Serbia were included. Forty respondents worked in primary school (71.4%), and 16 respondents in secondary school (28.6%). The results obtained by the research show the negative impact of Covid-19 on the maintenance of physical and health education, as well as the violation of the physical form and mental health of students. The general conclusion is that teachers of physical and health education, regardless of gender and type of school, agree that the Covid 19 pandemic significantly affected the quality of teaching, in a negative sense.

Keywords: PHYSICAL ACTIVITY / EPIDEMIOLOGICAL SITUATION / PROTECTION MEASURES

1. УВОД

Наставник физичког и здравственог васпитања је класификован као професионалац који може да води час физичког вежбања, тако да се вежбање изводи безбедно и правилно (Silva-Filho, E., Teixeira, A.L., Da Silva Javier, J.R., Da Silva Braz Junior, D., Barbosa, R.A., Andrade de Albuquerque, J., 2020). У току протекле школске године у Србији настава у школама је била редукована, било да се радило о скраћеном моделу или комбинованом виду наставе. Може се претпоставити да су ученици, поред смањења трајања и броја часова физичког и здравственог васпитања, у том периоду имали и смањену физичку активност, што може допринети повећању гојазности, опадању њихове физичке кондиције, нарушавању држања тела, слабљењу имуног система и проблемима менталног здравља. Поред негативног утицаја на физички развој, нажалост, може да дође и до психичких проблема – блажих облика депресија и анксиозности. Опште је мишљење да, са здравственог аспекта, ученици треба да вежбају, па макар и код куће, као да су часови физичког и здравственог васпитања у том погледу незамењиви и неопходни. UNESCO у сарадњи са Међународном федерацијом физичког васпитања (FIEP) спроводи истраживање о квалитету физичког васпитања (енг. *quality of physical education - QPE*).

Циљ истраживања је био да се испитају мишљења наставника физичког и здравственог васпитања о нивоу квалитета наставе физичког и здравственог васпитања током пандемије узроковане вирусом Ковид-19, да се стекне увид у њихова лична искуства, као и потешкоће техничке природе.

У овом истраживању постављене су две хипотезе, да се мишљења наставника физичког и здравственог васпитања о квалитету наставе физичког и здравственог васпитања се неће значајно разликовати у односу на пол испитаника (X_1) и у односу на врсту школе у којој наставник ради (X_2).

2. МЕТОД

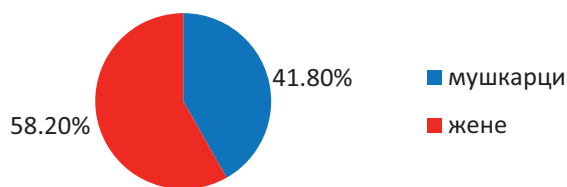
У раду ће бити примењено емпиријско неекспериментално истраживање. Истраживање је обухватило 56 наставника и наставница основних и средњих школа, са различитих територија Републике Србије. Независне варијабле у овом истраживању су пол и врста школе, док је зависна варијабла мишљење наставника о квалитету наставе физичког и здравственог васпитања током периода пандемије Ковид 19.

За потребе овог истраживања преведен је на српски језик и употребљен међународни нестандардизовани упитник „Quality Physical Education Covid 19 – Top up Survey“ (UNESCO, FIEP, 2021). Попуњавање упитника је спроведено коришћењем онлајн-алата „Google Forms“ и било је потпуно анонимно. У раду је примењена дескриптивна статистика (дистрибуција фреквенције) и компаративна статистика (Chi - квадрат тест).

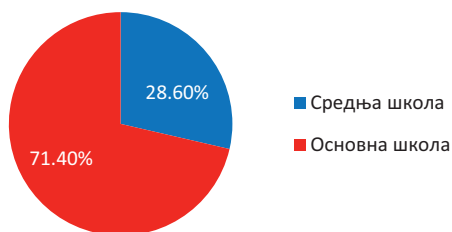
3. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Резултати истраживања су приказани графички и текстуално. У првом делу су приказани резултати добијени путем дескриптивне статистике, док су у другом делу приказани резултати који се односе на проверу хипотеза истраживања.

Истраживање је обухватило укупно 56 испитаника, од којих је 58,2% (33) женског пола, а 41,8% (23) мушког пола (график 1). Када је у питању радни стаж запослених наставника физичког и здравственог васпитања, он се креће од најмањег број година радног стажа, који износи 3 године, до најдуже радно стажа 35 година. Највећи број испитаника има 20 година радног стажа (9,33%). Наставници физичког и здравственог васпитања укључени у ово истраживање репрезентују 21 град са територије Републике Србије. Градови и заступљеност испитаника по градовима је изражена бројчано и приказана у Табели 1. Од укупног броја испитаника, њих 92,8% ради у државним школама, док свега 3,6% ради у сеоским школама. Што се тиче врсте школе, 40 испитаника ради у основној школи (71,4%), а 16 испитаника у средњој школи (28,6%).

График 1. Графички приказ полности испитаника

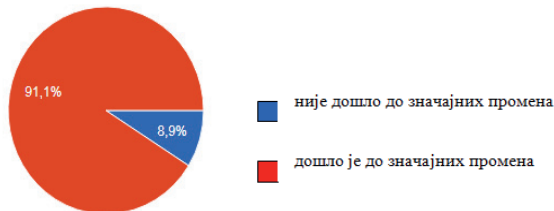

График 2. Графички приказ врсте школе

Табела 1. Приказ обухваћених градова Србије током исраживања

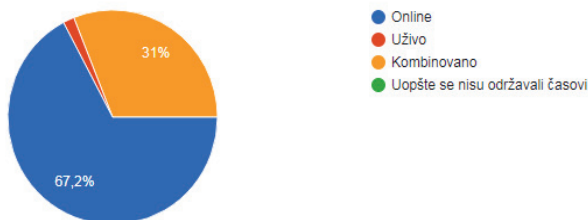
Град	Број испитаника
Београд	14
Нови Сад	7
Беочин	1
Инђија	1
Крагујевац	5
Киkinда	5
Краљево	1
Озаци	3
Падеј	1
Пирот	1
Пожаревац	1
Сента	1
Сомбор	2
Сремска Каменица	1
Сремски Карловци	2
Ваљево	2
Велико Градиште	1
Врбас	3
Чачак	2
Младеновац	1

Према мишљењу већине испитаника, извођење наставе физичког и здравственог васпитања се значајно променило у школама током пандемије Ковид-19, и то према 91,1% испитаника (51), док само њих 8,9% (5) сматра да није дошло до значајних промена у извођењу наставе физичког и здравственог васпитања, као што се може видети на графику 3.

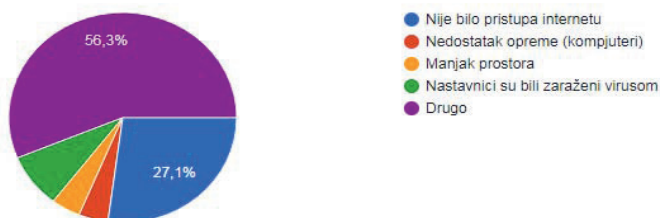

График 3. Графички приказ утицаја пандемије Ковид -19 на извођење наставе физичког и здравственог васпитања

Подаци добијени испитивањем кажу да се настава у Републици Србији одржавала онлајн у 66,6% школа, 32,2% је спроводило наставу комбинованим методом (смењивање уживо и онлајн наставе), а само 1,18%, односно у једној школи се спроводила настава уживо. Настава уживо спроводила се у школи која се налази у селској средини и нема велики број ученика (график 4).

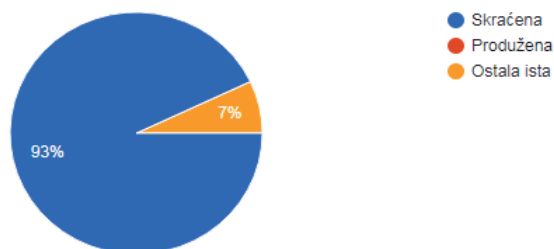

График 4. Графички приказ метода одржавање наставе физичког и здравственог васпитања

График 5. Графички приказ разлога отказивања наставе физичког и здравственог васпитања

Наредно питање се односило на наставу физичког и здравственог васпитања која је била одржавана у време Ковид-19 пандемије, и то да ли су часови одржавани у дужини како је то уобичајено или су били скраћивани. Добијени подаци показују да када су часови били одржавани, у 51 случајева (92,7%) дужина трајања часова је била скраћена (график 6).

График 6. Графички приказ дужине трајања часова

У Табели 2 су, према мишљењима наставника физичког и здравственог васпитања, приказани негативни ефекти пандемије на одређене групе (ученици, ученице, ученици са физичким инвалидитетом, ученици са интелектуалним потешкоћама, ученици са потешкоћама у учењу, припадници етничких мањина) пандемијом Ковид-19 у оквиру реализације наставе. Већи проценат наших наставника физичког и здравственог васпитања (64,3%) је одговорило да ниједна од понуђених група није била више погођена пандемијом Ковид-19, када је у питању реализација наставе. Око 10,7% наставника сматра да су то били ученици етничких мањина, 8,9% сматра да су то ученици са потешкоћама у учењу, 5,4% издваја ученике са интелектуалним потешкоћама, док 5,4% наводи да су то биле ученице. Само 3,6% наставника сматра да су највише били погођени ученици са физичким инвалидитетом, а само један наставник (1,8%) да су то били ученици мушког пола.

Табела 2. Негативни ефекти пандемије на одређене групе изражена у процентима према мишљењу наставника

Група ученика	Погођеност групе изражена у процентима према мишљењу наставника
Ниједна одређена група није била више погођена	64,3%
Ученици	1,8%
Ученице	5,4%
Ученици са физичким инвалидитетом	3,6%
Ученици са интелектуалним потешкоћама	5,4%
Ученици са потешкоћама у учењу	8,9%
Ученици етничких мањина	10,7%

Табела 3. Утицај пандемије Ковид-19 на физичку форму и ментално здравље наставника физичког и здравственог васпитања

Питање	Одговор наставника (бројчано)	Одговор наставника (%)
Физичка форма наставника се погоршала током пандемије	29	51,8
Физичка форма наставника се није погоршала током пандемије	27	48,2
Ментално здравље наставника се погоршала током пандемије	47	83,9
Ментално здравље наставника се није погоршало током пандемије	9	16,1

На питање који су највећи изазови са којима су се суочили наставници физичког и здравственог васпитање током пандемије, испитаници су при анкетирању могли да бирају више одговора. Резултати кажу да је највећи изазов био адаптирање наставног садржаја (64,3%), што се може довести у вези са мерама заштите и превенције које су морале да се поштују када се настава изводила уживо, као и просторна ограничења (24,2%) и недостатак опреме када се настава одржавала онлајн путем интернет платформи. Затим наводе погоршање физичке форме ученика (48,2%), као и њихово ангажовање у оквиру наставе физичког и здравственог васпитања (41,1%). Као најмање изазове наводе дисконекцију, погоршање менталног здравља ученика и друго. Детаљан табеларни приказ се налази у Табели 4.

Табела 4. Највећи изазови са којима су се суочили наставници физичког и здравственог васпитање током пандемије

Изазови	Одговор наставника (бројчано)	Одговор наставника (%)
Адаптирање наставног садржаја	36	64,3
Недостатак интернета/ прекиди интернета	2	3,6
Погоршање менталног здравља ученика	2	3,6
Погоршање физичке форме ученика	27	48,2
Смањено учествовања ученика у настави	23	41,1
Страх дељења реквизита са другима (физички контакт)	3	5,4
Одржавање позитивног расположења	9	16,1
Просторна ограничења	13	23,2
Друго	2	3,6

У Табели 5. приказани су резултати који се односе на утицај пандемије Ковид 19 на физичку форму и ментално здравље ученика према запажањима и мишљењима наставника физичког и здравственог васпитања. Према мишљењима наставника (89,3%) сматра да се физичка форма ученика током пандемије погоршала, док нешто мањи број наставника (10,7%) сматра да је ученичка физичка форма остала непромењена. Када је у питању ментално здравље ученика, 61,8% наставника сматра да се ученицима на неки начин погоршало ментално здравље, док 38,2% наставника сматра да до тога није дошло. Погоршање физичке форме се доводи у везу са смањењем активности, везивање ученика за компјутере, телефоне, таблете, телевизоре.

Табела 5. Утицај пандемије Ковид-19 на физичку форму и ментално здравље ученика према запажањима наставника физичког и здравственог васпитања

Питање	Одговор наставника (бројчано)	Одговор наставника (%)
Физичка форма ученика се погоршала током пандемије	50	89,3
Физичка форма ученика се није погоршала током пандемије	6	10,7
Ментално здравље ученика се погоршало током пандемије	34	61,8
Ментално здравље ученика се није погоршало током пандемије	22	38,2

Табела 6. Потешкоће као последице нарушавања менталног здравља ученика према мишљењу наставника

Потешкоће као последице нарушавања менталног здравља ученика према мишљењу наставника	Одговор наставника (бројчано)	Одговор наставника (%)
Усамљеност	8	27,6
Стрес	6	20,7
Анксиозност	3	10,3
Депресија	4	13,8
Несаница	1	3,4
Друго	7	24,1

У Табели 7. приказани су резултати добијени према мишљењу наставника о последицама узрокованим смањењем физичке активности ученика. Према добијеним резултатима, највеће последице узроковане смањењем физичке активности ученика су гојазност (46,4%), као и мањи ангажман на настави (37,5%). Истраживање аутора Rezaeirouf (2021) се бавило питањем утицаја пандемије Ковид-19 на гојазност ученика. Према овом аутору, са једне стране, физичка активност и групно бављење вежбањем деце је у току пандемије било ограничено, посебно за градску

децу која се налазе у ограниченем простору у становима. Такође, употреба видео-игара је рапидно порасла (Rezaeipour, 2021). Као нека од могућих решења, аутор наводи да се могу користити и вежбе засноване на технологији, попут активних видео-игара, којима је за извођење потребна телесна активност. Ове активне видео-игре пружају захтевају неки вид физичке активности у подручју изградње мишића, фитнеса, плеса, борилачких вештина и разних спортова (Street, Lacey, Langdon, 2017). Мањи ангажман ученика на часовима је у директној вези са повећањем гојазности.

Табела 7. *Последице узроковане смањењем физичке активности ученика према мишљењу наставника*

Последице узроковане смањењем физичке активности ученика према мишљењу наставника	Одговор наставника (бројчано)	Одговор наставника (%)
Гојазност	26	46,4
Смањено самопоуздање	1	1,8
Слабији имунитет	2	3,6
Мањи ангажман на часовима	21	37,5
Ништа од наведеног	2	3,6

Једно од последњих питања у упитнику се односило на промене код ученика по повратку у школу. Резултати добијени према мишљењима наставника приказани су у Табели 8. Најјучљивија промена по повратку у школске клупе и сале је био смањен интерес за наставу, чак 54,5% наставника то сматра, док је са друге стране 25,5% испитаника приметило повећање интереса за ангажовање у настави. Од укупног броја испитаника, 12,7 % испитаника односно њих седморо није приметило никакве промене у односу на понашање пре пандемије Ковид-19. Анксиозност је примећена од стране 3 (5,5%) испитаника, а 1,8% испитаника није приметило ниједну од наведених.

Табела 8. *Промене код ученика по повратку у школу према мишљењу наставника*

Промене код ученика по повратку у школу према мишљењу наставника	Одговор наставника (бројчано)	Одговор наставника (%)
Већи интерес за ангажовање у настави	14	25,5
Мањи интерес за наставу	30	54,5
Анксиозност	3	5,5
Без промена	7	12,7
Ништа од наведеног	1	1,8

На основу добијених резултата, прва хипотеза (X_1) је потврђена, јер применом Хи квадрат теста није било статистички значајних разлика између наставника мушког и женског пола ($\chi^2(2, 56) = 0,18; p = 0,892$). И једни и други углавном имају мишљење да је пандемија Ковид 19- значајно и негативно променила квалитет наставе физичког и здравственог васпитања.

Друга хипотеза (X_2) која је постављена у овом истраживању је такође потврђена, јер применом Хи квадрат теста нису добијене статистички значајне разлике између мишљења наставника који раде у средњим школама у односу на мишљења наставника који раде у основним школама ($\chi^2(2, 56) = 0,351$; $p=0.553$). Генерални закључак је да се наставници физичког и здравственог васпитања без обзира на пол и врсту школе слажу да је пандемија Ковид 19 значајно утицала на квалитет наставе, и то у негативном смислу.

4. ЗАКЉУЧАК

Готово свака држава у свету, осетила је велики утицај пандемије вируса Ковид-19, што је резултирало затварањем образовних институција. Како би се осигурао континуитет наставе, образовне институције су са традиционалног начина извођења наставе прешле на онлајн извођење наставе. У току протекле школске године у Србији настава у школама је била редукована, било да се радило о скраћеном моделу или комбинованом виду наставе. Систем образовања је суочен са великим изазовом, успостављањем новог система, плана и програма у складу са новонасталом ситуацијом. Наставник има потпуну слободу у креирању часова физичког и здравственог васпитања у редовним околностима, односно начина спровођења наставе, у складу са садржајима прописаним Програмом физичког и здравственог васпитања. Због новонастале ситуације и адаптације на нове услове рада, другачије од дотадашњих, ограничавајући фактори су били време и физичка дистанца/бесконтактност међу ученицима. Може се рећи да је креативност наставника при организацији наставе током пандемије дошла до изражаја. На основу истраживања које је спроведено, може се закључити да је пандемија Ковид-19 негативно утицала на квалитет наставе физичког и здравственог васпитања, да је дошло до нарушавања физичке форме и менталног здравља како ученика, тако и наставника. Највећи изазов за наставнике је била адаптација наставних садржаја на новонастале услове и методе спровођења наставе, као и мањи интерес ученика за учествовање и сарадњу у настави. То се може довести у везу са мерама заштите и превенције које су морале да се поштују када се настава изводила уживо, као и просторна ограничења и недостатак опреме када се настава одржавала онлајн путем интернет-платформи. Развио се осећај усамљености, стреса и анксиозности, као последица социјалне дистанце.

ЛИТЕРАТУРА

- Chan, W. K.; Leung, K. I.; Ho, C. C.; Wu, C. W.; Lam, K. Y.; Wong, N. L.; Chan, C. Y. R.; Leung, K. M.; Tse, A. C. Y. (2021): *Effectiveness of online teaching in physical education during COVID-19 school closures: a survey study of frontline physical education teachers in Hong Kong*. Journal of Physical Education & Sport Vol. 21 Issue 4, p1622-1628. 7p.
- Corbin, C. And Lindsey, R. (1997). *Concepts of Physical Fitness with laboratories*, 9th edn, Dubuque: Brown and Benchmark.

- Kim, M., Yu, H., Park, C.W., Ha, T., Baek, J.H. (2021): *Physical education teachers' online teaching experiences and perceptions during the COVID-19 pandemic*. Journal of Physical Education and Sport * (JPES), Vol 21 (Suppl. issue 3), Art 261 pp 2049 – 2056.
- Матић, М. (1978). *Час телесног вежбања*. Факултет за физичко васпитање. НИП “Партизан”, Београд.
- Матић, М. (1992): *Аксиолошке и методолошке основне ревалоризације телесног кретања и вежбања*. Факултет за физичку културу, Београд.
- Матић, М., Бокан, Б. (1990). *Физичко васпитање, увод у стручно-теоријску надградњу*. Факултет за физичку културу у Београду. Едиција “Око”, Нови Сад.
- Mercier, K., Centeio, E., Garn, A., Erwin, Heather., Marttinen, R., Foley, J., (2021): *Physical Education Teachers' Experiences With Remote Instruction During the Initial Phase of the COVID-19 Pandemic*. Journal of Teaching in Physical Education Vol. 40: Issue 2, 337-342.
- Rezaeipour M. (2020): *COVID-19-Related Weight Gain in School-Aged Children*. Int J Endocrinol Metab. 19(1): e110634.
- Raut, J., Mitrović Veljković, S., Melović, B., Ćelić, Đ., (2021): *Примена иновативних метода и техника у извођењу онлајн наставе*. XXVII Скуп ТРЕНДОВИ РАЗВОЈА: “ОНЛАЈН НАСТАВА НА УНИВЕРЗИТЕТИМА”, Novi Sad.
- Sallis et al. (2012). *Physical education's role in public health: steps forward and backward over 20 years and HOPE for the future*. Res Q Exerc Sport. Jun;83(2):125-35.
- Silva-Filho, E., Teixeira, A.L., Da Silva Havier, J.R., Da Silva Braz Junior, D., Barbosa, R.A., Andrade de Albuquerque, J., (2020): *Physical education role during coronavirus disease 2019 (COVID-19)*. Motriz: rev. educ. fis. 26 (02).
- Службени гласник РС - Просветни гласник (2017), 6, Београд.
- Службени гласник РС, Просветни гласник (2018) 15, Београд.
- Street TD, Lacey SJ, Langdon RR. *Gaming Your Way to Health (2017): A Systematic Review of Exergaming Programs to Increase Health and Exercise Behaviors in Adults*. Games Health J. 6(3):136–46. doi: 10.1089/g4h.2016.0102.
- Taylor, S. (2019): *The Psychology of Pandemics: Preparing for the Next Global Outbreak of Infectious Disease*. Cambridge Scholars Publishing ISBN (10): 1-5275-3959-8
- Varea, V., Gonzales-Calvo, G. (2020): *Touchless classes and absent bodies: teaching physical education in times of Covid-19*. Sport, Education and Society
- Varea, V., Gonzales-Calvo, G., Garcia-Monge, A. (2020): *Exploring the changes of physical education in the age of Covid-19*. Physical Education and Sport Pedagogy.
- Varea, V., Gonzales-Calvo, G., Garcia-Monge, A. (2020): *Touchless classes and absent bodies: teaching physical education in times of Covid-19*. Sport, Education and Society Volume 26, 2021 - Issue 8 (831-845).
- Вишњић, Д., Јовановић, А., Милетић, К. (2004): *Теорија и методика физичког васпитања*. Аутор Вишњић Драгољуб, Београд.